

LIBRIS

We know
books

Mao Zedong
Marele cârmaci al Orientului

LITERA
București

Mao Zedong. El gran timonel de Oriente

© pentru ideea originală, EMSE EDAPP S. L., 2024

© pentru texte, Joaquín Soler, 2024

Joaquín Soler este pseudonimul unui profesor de literatură,
mare iubitor de cultură orientală.

© pentru prezenta ediție, EMSE EDAPP S. L., 2024

Îngrijire editorială: Bonalletra Alcompas, S. L.

Design și ilustrație copertă: Pau Taverna

Design și machetare: LitusGràfic

Fotografie copertă: World History Archive/Alamy Stock Photo

© Ilustrații și fotografii din interiorul cărții: p. 11. D.p./The People's Republic of China
Printing Office; p. 32. Jellygoround/Shutterstock.com; pp. 37, 52, 80, 104, 116. D.p.;
p. 109. D.p./Oriharal; p. 123. D.p./White House Photo Office Collection.

Toate drepturile rezervate

Editura Litera

tel.: 0374 82 66 35; 021 319 63 90; 031 425 16 19

e-mail: contact@litera.ro

www.litera.ro

Mao Zedong

Marele cârmaci al Orientului

Joaquín Soler

Copyright © 2025 Grup Media Litera

pentru ediția în limba română

Toate drepturile rezervate

Editor: Vidrașcu și fiii

Redactor: Constantin Furtună

Corector: Rodica Crețu

Copertă: Vlad Panfilov

Tehnoredactare și prepress: Marin Popa

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

SOLER, JOAQUÍN

Mao Zedong: Marele cârmaci al Orientului /

Joaquín Soler. – București: Litera, 2025

ISBN 978-630-355-132-6

94

929

Cuprins

Fermierul din Hunan	7
Revoluționarul	29
China sângerează până la moarte	57
Război total	79
China comunistă	103
Cronologie	129

Fermierul din Hunan

Sosirea sa în 1911 la Changsha, capitala provinciei Hunan, din interiorul țării, a reprezentat o schimbare importantă în viața adolescentului Mao Zedong. Acolo îl va întâlni pe Yang Changji, profesorul de științe sociale moderne care l-a influențat cel mai mult din punct de vedere intelectual în prima tinerețe. Changji, fost student la universități din Japonia, Marea Britanie și Germania, a reușit să facă o întreagă generație de tineri provinciali neliniștiți să se intereseze de etica lui Kant sau de schimbările sociale imperios necesare în China la acea vreme.

În capitala Hunanului, Mao a citit cu mare interes, pentru prima dată, textele gânditorilor socialiști și a organizat o campanie puternică (și de succes) împotriva liderului oficial local, paradigma absolută a Chinei vechi pe care dorea să o depășească. Anterior, într-o școală nu foarte îndepărtată, în Changsha, împreună cu un alt prieten progresist, a fost protagonistul unui act simbolic

care în acele vremuri reprezenta o mare demonstrație de angajament revoluționar și de ruptură cu societatea tradițională: folosind briciuri, și-au tăiat tradiționala împletitură chinezească a părului sub formă de coadă de cal, obligatorie pentru populația masculină până în 1911, impusă de longeviva dinastie Qing. În acest fel, el le-a câștigat respectul vecinilor săi, începând să își crezeze o imagine de lider puternic și hotărât, pe care o va folosi cu abilitate în acțiunile ulterioare.

Însă, în această etapă a adolescenței sale, a avut loc un eveniment tragic, care i-a marcat probabil pentru totdeauna înțelegerea politicii și a lumii în general: execuția a doi lideri locali, generoși și idealști, după revolta din Wuhanul învecinat.

Pe 10 octombrie 1911, în orașul Wuchang – acum parte din Wuhan – a izbucnit o revoltă care a precipitat prăbușirea imperiului și a dinastiei Qing. Aceste evenimente au dat naștere unui climat de mare optimism în rândul celor mai progresiste pături ale populației, iar Mao însuși s-a alăturat cu entuziasm cauzei. Ani mai târziu, în 1936, acesta îi va povesti în detaliu jurnalistului american Edgar Snow, primul occidental care l-a intervievat pe liderul chinez:

Într-o zi, un revoluționar a apărut la școala secundară și, cu permisiunea directorului, a ținut un discurs electrizant. Șapte sau opt elevi s-au ridicat în picioare în adunare, susținându-l cu acuzații puternice împotriva manciurienilor și cerând măsuri pentru instaurarea republicii. Toți îl ascultau cu

atenție. Liniștea absolută a domnit în timp ce vorbitorul, unul dintre colaboratorii lui Li Yuanhong, le-a ținut elevilor entuziasmați o prelegere despre revoluție. La patru sau cinci zile după ce am ascultat această prelegere, am decis să mă înrolez în armata revoluționară.¹

Această revoltă triumfătoare fusese precedată în ultimii 50 de ani de o multitudine de revolte antioligarhice și antisenioriale – adesea în opoziție clară cu interesele economice străine care jefuiau cu impunitate bunurile țării –, dintre care Răscoala Boxerilor (1898–1901) este cea mai cunoscută pentru virulența sa.

Cei doi oameni care au făcut cel mai mult pentru instaurarea republicii la Changsha au fost Jiao Defeng și Chen Zuoxin. Jiao provenea dintr-o familie de latifundiați, iar Chen făcea parte din forțele armate și, prin propriile merite, ajunsese până la gradul de comandant de pluton. Cei doi erau prieteni și, deși împărțeau cu viitorul președinte chinez, Sun Yat-sen, credința că democrația este calea politică de viitor a țării, ideile lor cu privire la modul de realizare a revoluției sociale chineze erau diferite. Cei doi bărbați din Changsha doreau ca păturile muncitoare sărace să fie protagoniste noi ale Chinei. Ambii au dat dovadă de mare curaj în lupta cu armata imperială pentru cucerirea orașului Changsha, dar nu erau conștienți de

¹ Snow, E., *Red Star over China*, The Modern Library Random House, New York, 1944, p. 136.

existența unui inamic puternic aflat chiar în rândurile lor: proprietarii locali și comercianții bogați.

Marii proprietari din Changsha i-au trădat în curând pe cei doi lideri și i-au înlăturat din funcții. Apoi au pus capăt vieții celor doi, după ce au declanșat o revoltă în rândul trupelor pe care aceștia le comandau, și le-au expus public cadavrele, pentru a-i teroriza pe simpatizanții lor. Imaginea celor doi revoluționari zăcând morți pe străzile orașului l-a șocat pe tânărul Mao, care a început să dezvolte o neîncredere aproape cronică față de nou și o ură viscerală față de burghezie, pe care a considerat-o întotdeauna vinovată de asasinatul care șocase provincia Hunan. El însuși descria schimbarea de situație: „Nu erau oameni răi și aveau anumite intenții revoluționare, dar erau săraci și reprezentau interesele celor opriți. [...] Câteva zile mai târziu, când mă duceam să-i spun de asta unui prieten, le-am văzut trupurile zăcând pe stradă.”¹ Mao înțelesese foarte bine natura efemeră a succesului revoluționar.

Cu toate acestea, lui Mao Zedong puterea i-a fost, fără îndoială, cea mai dragă dintre toate, și asta toată viața. Încă din fragedă copilărie, el a înțeles funcționarea de neclintit a ierarhiilor în societatea tradițională chineză și relația intrinsecă a acestora cu puterea în toate domeniile. Respectul absolut față de autoritate, un precept în care fusese educat încă din copilărie, îi putea fi util în anumite momente. Pentru a înțelege simbioza cu puterea a acestui personaj care avea să transforme radical istoria

¹ Spence, J., *Mao Zedong*, Ediciones Folio, Barcelona, 2003, p. 32.

Portret al lui Mao,
cca 1910

Chinei doar câteva decenii mai târziu, este necesar să ne întoarcem la originile sale, la primii ani ai copilăriei.

Fermierul din Hunan

Mao Zedong s-a născut în Shaoshan, un oraș din provincia Hunan, pe 26 decembrie 1893. Orașul este situat într-o vale îngustă, iar etimologia numelui său, Shaoshan, se referă la un munte din apropiere, Muntele Muzicii.

A fost fiul unor fermieri prosperi. Tatăl său, Mao Yichang, provenea dintr-o familie săracă. După ce a servit

în armată, el a reușit să economisească suficienți bani pentru a plăti datoriile acumulate de familie și astfel să recupereze terenul pe care tatăl său fusese nevoit să-l vândă cu ceva timp înainte. Prin cultivarea orezului și prin muncă grea, a putut să își mărească proprietățile funciare, să aibă un venit mai mare și, în cele din urmă, să administreze o fermă, unde avea angajați doi muncitori.

Numele mamei era Wen Qimei. Aceasta provenea dintr-un district rural foarte apropiat de Shaoshan, dar, la acea vreme, când exista încă o mare diferență lingvistică între diferitele văi, vorbea un dialect foarte diferit de cel al soțului său. Avea puternice convingeri religioase budiste, pe care a încercat să le insufle familiei sale, fără prea mult succes însă. Mao își va aminti întotdeauna de mama sa ca de o femeie bună, generoasă și plăcută.

Cuplul a avut șapte copii, cinci băieți și două fete, dintre care doar trei băieți au supraviețuit. Mao a fost cel mai mare dintre cei trei supraviețuitori. Când s-a născut, mama sa avea 27 de ani. Conform calendarului lunisolar tradițional chinez, nașterea lui Mao Zedong a avut loc în timpul Anului Șarpelui, un semn ciclic bazat pe zodiacul chinezesc care include 12 animale. La momentul venirii pe lume a lui Mao, „China intra într-una dintre cele mai nefaste și umilitoare decenii din lunga sa istorie. Dinastia Qing, care condusesese China cu o mână de fier timp de 250 de ani, se prăbușea, neștiind cum să își exercite puterea sau cum să facă față provocărilor pe care țara le avea în față.”¹

¹ Ibidem, p. 18.

Numele de familie era comun în zonă și poate fi urmărit până la Mao Taihua, un războinic care a luptat pentru răsturnarea dinastiei mongole Yuan în secolul al XIV-lea. Familia a urmat tradițiile strămoșilor săi, tipice unei lumi izolate în timp și înrădăcinate în supraviețuire în zona rurală. În ciuda austerității generale, ei au trăit o viață relativ îmbelșugată în comparație cu media vremii.

Tatăl lui Mao a frecventat școala locală câțiva ani, unde a învățat caligrafie și puțină matematică; mama sa era însă analfabetă. Prin urmare, este de înțeles că ambii părinți și-au pus speranțele în fiul lor cel mare că, după ce îl vor trimite la școală câțiva ani pentru a-și completa educația de bază, acesta se va alătura prosperiei ferme familiale, pe care o va moșteni într-o zi.

Astfel, cel mai mare dintre frați a început să lucreze la fermă încă din copilărie, sub îndrumarea bunicilor materni, deoarece în societatea chineză supunerea și respectul față de bătrâni sunt aproape sacre. Dar tatăl său a decis curând să-l trimită la o școală publică pentru copiii din localitate, care funcționa pe baza unei programe tradiționale, unde avea să studieze textele clasice și morala confucianistă. Yichang dorea ca fiul său să învețe să socotească pentru a putea gestiona eficient afacerea familiei în viitor, însă Mao a arătat de timpuriu o predilecție pentru arte și pentru literatură, fiind deosebit de încântat să citească poveștile din cele patru mari romane clasice chinezești (*Romanul celor Trei Regate*, *Călătorie spre vest*, *Bandiții din mlaștină* și *Visul din pavilionul roșu*). Spre exasperarea autoritarului său tată, îi plăcea mai mult

să afle despre aventurile în ținuturile Indiei ale lui Son Wukong, cunoscut sub numele de Regele Maimuță.

Sinologul german Tilemann Grimm, biograful lui Mao, povestește în cartea sa cum era în acea școală rurală în care, împreună cu colegii săi, Mao a deprins primele concepte academice elementare:

Se ajungea acolo pe poteci înguste, de-a lungul digurilor care separau câmpurile inundate de orez. Acesta era un lucru obișnuit în toate satele din China începutului de secol, când vechiul era încă puternic și noul părea încă departe. În școală, sub îndrumarea unui profesor mediocru, se învăța citirea semnelor, care erau copiate folosind o pensulă și cerneală indiană. [Elevii] citeau cu voce tare cuvintele lui Confucius și ale discipolilor săi până când le învățau pe de rost. Primele cuvinte ale abecedarului, numit „broșura celor trei semne”, pe care toți elevii din școlile primare îl aveau în față, erau următoarele: „Omul, la începuturile sale, este eminamente bun prin natura sa. Oamenii sunt uniți prin natură, dar devin separați prin obișnuință. Învățătura este necesară pentru a evita abaterea de la natură. Scopul fundamental al învățăturii este exercițiul autodisciplinii.”¹

Etica rousseauniană și înțelepciunea orientală ancestrală și-au dat astfel mâna în mod fratern în aceste

¹ Grimm, T., *Mao Zedong*, Salvat Editores, Barcelona, 1995, pp. 41–42.

texte inițiale. Două culturi atât de îndepărtate, împletite în caracterele simple ale unui modest manual școlar.

Tatăl său a fost de acord ca fiul să meargă la școală până la vârsta de 13 ani, după care i-a cerut să lucreze exclusiv la ferma familiei. Cu toate acestea, l-a încurajat să continue să-i studieze pe clasicii chinezi, ale căror doctrine le discutau adesea. De fapt, relația dintre cei doi era prea conflictuală. Mao avea să recunoască mai târziu că nu se simțea niciodată confortabil în prezența tatălui său și că uneori era încercat de un sentiment de umilință reală în preajma lui.

Din cauza temperamentului tatălui său, Mao a ajuns să manifeste o atitudine cu adevărat rebelă față de acesta. Odată s-a certat rău cu părintele său în prezența unor musafiri din casa acestuia, blestemându-l și fugind de la fermă, forțându-și astfel părinții să iasă în căutarea lui. Cu toate acestea, în amintirile sale, Mao a omis să menționeze „că, pentru un băiat de 13 ani, a se certa cu tatăl său în fața oaspeților însemna încălcarea tuturor regulilor și că, în consecință, familia trebuie să-și fi pierdut onoarea”.¹

În ciuda muncii fizice grele de la fermă și a afacerilor familiei, tânărul nu și-a abandonat niciodată interesul pentru literatură și cultură. Obișnuia să profite de întâlnirile cu bătrânii satului pentru a le vorbi cât mai mult posibil, întrebându-i despre experiențele lor trecute și despre istoria recentă a Chinei. Era deosebit de mișcat de atrocitățile secolului trecut, din timpul Rebeliunii

¹ Short, P., *Mao* [ePub], Titivillus, Spania, 1999.

Taiping, care măturase ca o furtună musonică satele și a distrus tihna vieții de țăran a bunicilor săi. În plus, în nenumărate ocazii auzise cu mândrie că soldații din Hunan fuseseră cei care îi provocaseră înfrângerea. Într-adevăr, sângeroasa revoltă Taiping va marca generații întregi de chinezi și va pregăti terenul pentru neîncrederea în extremismul religios și în puterile străine.

Această revoltă, care începuse ca oricare dintre multe revolte din China secolului al XIX-lea, a dus la declanșarea unui teribil război civil într-o mare parte a țării între 1850 și 1864. Ea a fost o mișcare cu puternice conotații religioase și sociale care a opus forțele imperiale ale dinastiei Qing adeptilor lui Hong Xiuquan, care proclamase Regatul Ceresc al Marii Păci. Hong, după o serie de profunde dezamăgiri personale, a întâlnit un misionar creștin de la care a dobândit unele cunoștințe despre textele biblice. Acest lucru l-a condus spre o interpretare foarte personală a Bibliei – se definea drept fratele mai mic al lui Iisus Hristos și, prin urmare, noul Mesia –, determinând mulți oameni, în special țărani din straturile sociale inferioare din regiunea sa să intre într-o mișcare antiimperialistă, care va avea drept consecință declanșarea unui tragic război civil, soldat cu peste 20 de milioane de morți și cu distrugerea aproape totală a Chinei.

Mao a crescut în mijlocul acestor povești populare și al lecturilor sale preferate din marii scriitori clasici chinezi, astfel încât s-a integrat perfect în viața și gândirea țăranului din Hunan din vremea sa. Crescând într-o provincie periferică, în care revoltele țărănești aveau loc relativ frecvent, acest fapt a contribuit inevitabil și la

formarea caracterului său. În acest sens, rebeliunea sa adolescentină față de ceea ce însemna proprietate privată individuală a constituit o problemă pentru părinții săi. Mao povestea următoarele:

În anul următor, înainte de noua recoltă, stocurile de orez pentru iarnă s-au diminuat, ceea ce a dus la o penurie de alimente în districtul nostru. Săracii au cerut solidaritate din partea latifundiarilor bogați și au organizat o mișcare numită „Să mâncăm orez fără să plătim pentru el”. Tatăl meu era un negustor prosper și, în ciuda penuriei, trimitea spre vânzare multe cereale din districtul nostru la oraș. Unul dintre transporturile sale a fost jefuit de sătenii săraci și furia lui nu a cunoscut limite. Nu am fost de partea lui. În același timp, am constatat că oamenii înfometați au greșit folosind această metodă.¹

Simbioza dintre autoritate și tradiție a fost omniprezentă de-a lungul vieții sale. Era ceva ce trebuia să accepte fără alte formalități, ca o chestiune de ordine pur seculară. Astfel, a fost forțat să se căsătorească – prima dintre cele patru căsătorii – când avea doar 14 ani, cu Luo Yixiu, fiica unui proprietar de terenuri agricole dintr-un clan vecin. A fost o căsătorie aranjată, iar cei doi s-au cunoscut în ziua în care familiile lor au semnat contractul nupțial, ceea ce l-a afectat profund pe viitorul

¹ Mao, Z. *Mi vida*. https://www.marxists.org/espanol/mao/escritos/1936_mi_vida.htm.